

Arkkistol. O. 31. / 11. 2. 1993

LARSMO/LUOTO

Kertomus tarkastetuista kiinteistä historiallisen ajan
muinaisjäännöksistä sekä tarkastusmatkasta 25.7. 1992

K. Katiskoski 1992

SISÄLLYS

JOHDANTO	2
LUETTELO KIINTEISTÄ KOHTEISTA	4
KARTTA KOHTEISTA	5
KOHTEET 1-5	6
KUVATAULU (negatiivit 90423-424)	13

LIITE: Alvar Finnäs: SÄLSKJUL I LARSMO SKÄRGÅRD (1989)

JOHDANTO

Vaasan läänin seutukaavaliiton tilaaman ja rahoittaman esihistoriallisten muinaisjäännösten v. 1992 inventoinnin pääkohteina olivat Töysän ja Lehtimäen kunnat (ks. Töysän ja Lehtimäen inv. -kertomukset). Lisäksi ohjelmaan kuului Luodon (Larsmo) saaristokunnan inventointi. Mainittujen kolmen inventoinnin kokonaiskustannukset jälkitöineen olivat runsas 47 000 markkaa. Kenttätöihin käytetystä ajasta 5.5.-27.5 1992 vietin kolme viikkoa Töysän ja Lehtimäen alueella. Ainoastaan yksi tarkastuspäivä käytettiin paikallisten kotiseutuyhdistyksen kuuluvien harrastajien kanssa Luodon saaristossa. Käytännössä työ Luodon osalta muodostui siten tarkastusluonteiseksi, eikä raporttia suppeutensa vuoksi voi pitää tavanomaisena inventointikertomuksena.

Käsillä oleva raportti käsittää lyhyen kohdeluettelon vain tarkastetuista historialliseen aikaan kuuluvista muinaisjäännöksistä (LARSMO/LUOTO 1-5), joka käsittää ainoastaan pienen osan ilmoitetusta ja tiedossa olevasta, ainakin osittain ilmeisesti vähintään sadan vuoden ikäisestä muinaisjäännöskannasta. Kohteet (1-4) ovat matalalla (enintään 10 m mpy.) sijaitsevia röykkiöitä, pyyntia-suinpaikkaan kuuluneita kivettyjä asunnonpohjia tai yöpymissuojia sekä näihin liittyviä pyyntivälineiden kuivatustelineiden ja venevetopaikkojen perustoja sekä jatulintarha, kaikki kunnan länsiosan suurehossa ulkosaassa Öuranilla (toisintonimiä Ören, Örarna). Ne on rauhoitettu paikallisen Larsmo Hembygdsföreningin (Luodon kotiseutuyhdistys) aloitteesta ja ovat Mirja Miettisen tarkastamia v. 1981. Allekirjoittanut ei käynyt Öuranilla. Kohde 5 sen sijaan on tarkastettu keväällä 1992.

Tapasin keväällä 1992 kotiseutuyhdistyksen puheenjohtajan Gösta Karlssonin sekä Bo Sandströmin, joiden kanssa keskusteltiin Luodon muinaisjäännöksistä ja suunnitellusta tarkastusmatkasta, joka tehtiin kunnan pohjoisosan saaristoon. Luodon muinaisjäännöksiä on jo v. 1894 käsitellyt L.H. Sandelin, joka toteaa ettei suhteellisen myöhään merestä kohonneessa pitäjässä ilmeisestikään ole jäntinröykkiöitä (Sandelin, SMYA XIV:47-50). Hän kuitenkin luettelee joukon epämääräisempiä röykkiöitä tai kiveyksiä (1-8), jotka ovat nykyään vaikeasti paikallistettavissa; ne ovat Karlssonin ja

Sandströmin mukaan ilmeisesti joko tuhoutuneita, luonnonmuodostumia, selvästi historiallisen aikaan kuuluvia tai yksinkertaisesti kokonaan löytymättömiä. Kosnabbskogenin mainittua röykkiötä (n:o 4) kirkolta länteen etsiskelimme turhaan 27.5. Topografisten suhteidensa perusteella esihistorialliseen aikaan ajoittuvien muinaisjäynnösten, lähinnä tilapäisten pyyntiasuinpaikkojen ja röykkiöiden löytyminen Luodon alueelta olisi mahdollista: Enemmän kuin 15 m merenpinnasta olevia maa-alueita kunnassa on arviolta parin neliökilometrin verran. Näitä ennen kaikkea irtaimesta maalajista huuhtoutuneita kalliopaljastumia on lähinnä kahden pääsaaren Larsmon ja Eugmon Norrön pohjoisosassa. Sen sijaan 20 m korkeuden ylittävää maastoa on aivan yksittäisiä kohoumia. Tällaisista ei kuitenkaan ainakaan toistaiseksi tunneta.

Tarkastettu kohde (kohde 5) sisältyy yhtenä 28:sta (n:o 8) Alvar Finnäsin kirjoittaman Bo Sandströmin hylkeenpyyntisuojiin luettelon karttaliitteeseen (ks. liite: Alvar Finnäs, SÄLSKJUL I LARSMO SKÄRGÅRD). Nämä suojat ovat hylkeenpyynnissä (vikarsälen) käytettyjä vahti- ja ampumasuojia, puolipyöreitä kivistä koottuja kivi-reunuksia, joiden avoin puoli on maalle päin. Nämä ovat yleensä 3-4 m nykyisen merenpinnan yläpuolella ja aivan rannan tuntumassa, Finnäsin mukaan yleensä 100-150 v. ikäisiä, jotkut nuorempiakin. Rakenteisiin liittyy runsaasti perimä- ja muistitietoa. Sandströmin mielestä Hälörarnan luoteisniemellä olevat suojat (pyyntisuo-
jat n:ot 225 ja 26) olisivat vanhempia sijaitessaan kauempana rannasta n. 8-10 m korkeudessa. Kaikki hylkeenpyyntisuo-
jat sijainnevat Eugmon kylän pohjoispuolisessa saaristossa. Mainittakoon lopuksi, että Karlssonilta ja Sandströmiltä saamani tiedon mukaan kunnan pohjoisosassa, aivan sisäisen aluevesirajan äärellä sijaitsevalla Gammalgrundetilla olisi niin ikään jatulintarha, arviolta n. 5 m korkeudessa merenpinnasta (pk 2322 09+2322 06 TANKAR).

Helsingissä 31.12.1992

Kaarlo Katiskoski

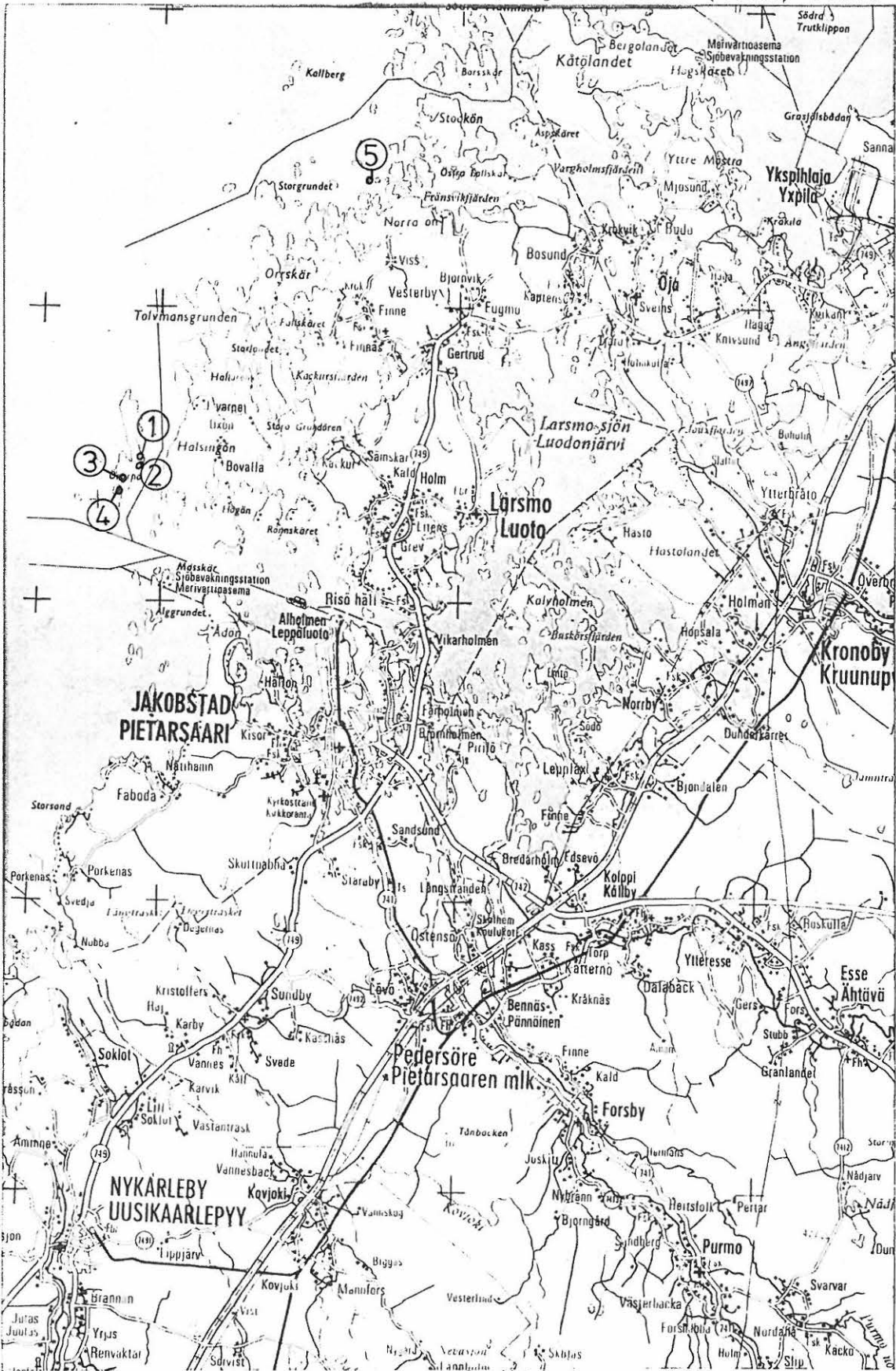
LARSMO /LUOTO

KIINTEÄT KOHTEET

1. ÖURAN/ÖREN/ÖRARNA 1
Larsmo, yhteismaa
4 röykkiötä II
peruskartta 2322 04+01 KACKURSFJÄRDEN
x=7074 48
y=2429 40
z=n. 10 m mpy.
tark. 1981
2. ÖURAN/ÖREN/ÖRARNA 2
Larsmo, yhteismaa
jatulintarha I
peruskartta 2344 04+10 KACKURSFJÄRDEN
x=7074 26
y=2429 36
z=7,5 m mpy.
tark. 1981
3. ÖURAN/ÖREN/ÖRARNA 3
Larsmo, yhteismaa
asunonpohjia (hist.) II
peruskartta 2322 04+01 KACKURSFJÄRDEN
x=7073 76
y=2428 70
z=5-7 m mpy.
tark. 1981
4. ÖURAN/ÖREN/ÖRARNA 4
Larsmo, yhteismaa
asunonpohjia (hist.) II
peruskartta 2322 04+01 KACKURSFJÄRDEN
x=7073 40
y=2428 66
z=n. 5 m mpy.
tark. 1981
5. SKRÄKMÅSGRUNDEN
Larsmo, yhteismaa
peruskartta 2322 05 KALLBERGGLOPPET
kiviröykkiö, hylkeenpyyntisuoja (hist.) II
x=7083 96
y=2436 96
z=4-7 m mpy.
tark. 1992

Kartta kohteista

ote Vaasan läänin seutukaavaliiton pohjakartasta (1983) 1:200 000

1. ÖURAN/ÖREN/ÖRARNA 1

a/2 440 210001

4 røykkiötä II

Kylä: Larsmo

Tila: yhteismaa

Pk 2322 04+01 KACKURSFJÄRDEN (1986)

Koordinaatit: x=7074 48, y=2429 40, z=n. 10 m mpy.

Löydöt: -

Aikaisemmat löydöt: -

Viite: Larsmo Hembygdsföreningens rauhoitusanomus karttoineen

Vaasan lääninhallitukselle

Tutkimukset: M. Miettinen (tark. 1981)

Ajoitus: hist. aika

Vesistö: Perämeri, Örsundet

Sijainti: Luodon kirkolta linnuntietä n. 11 km WNW pitkän etelä-pohjoissuuntaisen Öuranin (Örarna) saaren itäreunan Risknösenin huipulla, arviolta 60-70 m rannasta.

Kuvaus: Saaren itäreunassa kivisen ja lähes puuttoman mäen laella sijaitsee aivan vierekkäin 4 pyöreää røykkiötä, jotka ovat halkaisijaltaan n. 4-6 m, korkeudeltaan 0,5 - 1 m ja keskuskuopallisia. Røykkiöt on Larsmo Hembygdsföreningens aloitteesta suoja-alueineen rauhoitettu. Kohteen 2 jatulintarha sijaitsee samalla harjanteella n. 300 m SSW.

Kartta s. 10

2. ÖURAN/ÖREN/ÖRARNA 2

M/R 440 01 1002

Jatulintarha I

Kylä: Larsmo

Tila: yhteismaa

Pk 2344 04+10 KACKURSFJÄRDEN (1986)

Koordinaatit: x=7074 26, y=2429 36, z=7,5 m mpy.

Löydöt: -

Aikaisemmat löydöt: -

Tutkimukset: M. Miettinen (tark. 1981)

Viite: Larsmo Hembygdsföreningens rauhoitusanomus karttoineen
Vaasan lääninhallitukselle

Ajoitus: hist. aika

Vesistö: Perämeri, Örsundet

Sijainti: Luodon kirkosta linnuntietä n. 11 km WNW Öuranin saaren
itäraunassa, n. 80 m merenrannasta.

Kuvaus: Moreenipohjaisella kohoumalla olevan sorakuopan länsireunan lähellä sijaitsee osittain vaurioitunut ns. jatulintarha (jungfrudans) osittain kasvillisuuden peittämänä. Kooltaan se on n. 4x5 m. Bo Sandströmiltä ja Gösta Karlssonilta saamani tiedon mukaan olisi vieressä ollut toinen samanlainen, mahdollisesti soranoton yhteydessä tuhoutunut jatulintarha. Muinaisjäännös ajoittuu historialliseen (uuteen) aikaan. Samalla harjanteella hieman korkeammalla sijaitsevat 4 rökkiötä (kohde 1) sijaitsevat n. 300 m NNE. N. 150 m SSW Sanden hiekkarannan läheisyydessä sijaitsee Suomen itsenäistymiseen liittyvä jääkärikämpä.

Kartta s. 10

3. ÖURAN/ÖREN/ÖRARNA 3

Historiallisen ajan asunonpohjia (pyyntiasuinpaikka) II

Kylä: Larsmo

Tila: yhteismaa

Pk 2322 04+01 KACKURSFJÄRDEN (1986)

Koordinaatit: x=7073 76, y=2428 70, z=5-7 m mpy.

Löydöt: -

Aikaisemmat löydöt: -

Tutkimukset: M. Miettinen (tark. 1981)

Viite: Larsmo Hembygdsföreningens rauhoitusanomus karttoineen
Vaasan lääninhallitukselle

Ajoitus: hist. aika

Vesistö: Perämeri, Örsundet

Sijainti: Luodon kirkosta linnuntietä n. 11,8 km länteen Öuranin
saaren eteläosan länsireunassa n. 80 m merenrannasta

Kuvaus: Saaren eteläosan länsireunassa sijaitsee kaksi historiallisen ajan pyyntiasuinpaikkaa, joista pohjoisempi Kolsundetin pohjoispuolella käsittää ainakin 4 suorakulmaista kiveystä, ilmeisesti asunonpohjia, joista 2 muodostuu osittain suurten siirtolohkareiden alle. Lisäksi näiden pohjoispuolella on 2 samansuuntaista pienistä kivistä koottua røykkiöriviä, jotka ilmeisesti ovat muodostaneet verkonkuivatustelineiden jalustan. Rakenteet sijaitsevat kivisessä ja kallioisessa maastossa pienen suon laidassa. Toinen vastaavanlainen kalastukseen liittyvä pyyntiasuinpaikka sijaitsee n. 360 m etelään (kohde 4)

Kartta s. 10

4. ÖURAN/ÖREN/ÖRARNA 4

Rij 440 010004

Historiallisen ajan asunonpohjia (pyyntiasuinpaikka) II

Kylä: Larsmo

Tila: yhteismaa

Pk 2322 04+01 KACKURSFJÄRDEN (1986)

Koordinaatit: x=7073 40, y=2428 66, z=n. 5 m mpy.

Löydöt: -

Aikaisemmat löydöt: -

Tutkimukset: M. Miettinen (tark. 1981)

Viite: Larsmo Hembygdsföreningens rauhoitusanomus karttoineen
Vaasan lääninhallitukselle

Ajoitus: hist. aika

Vesistö: Perämeri, Örsundet

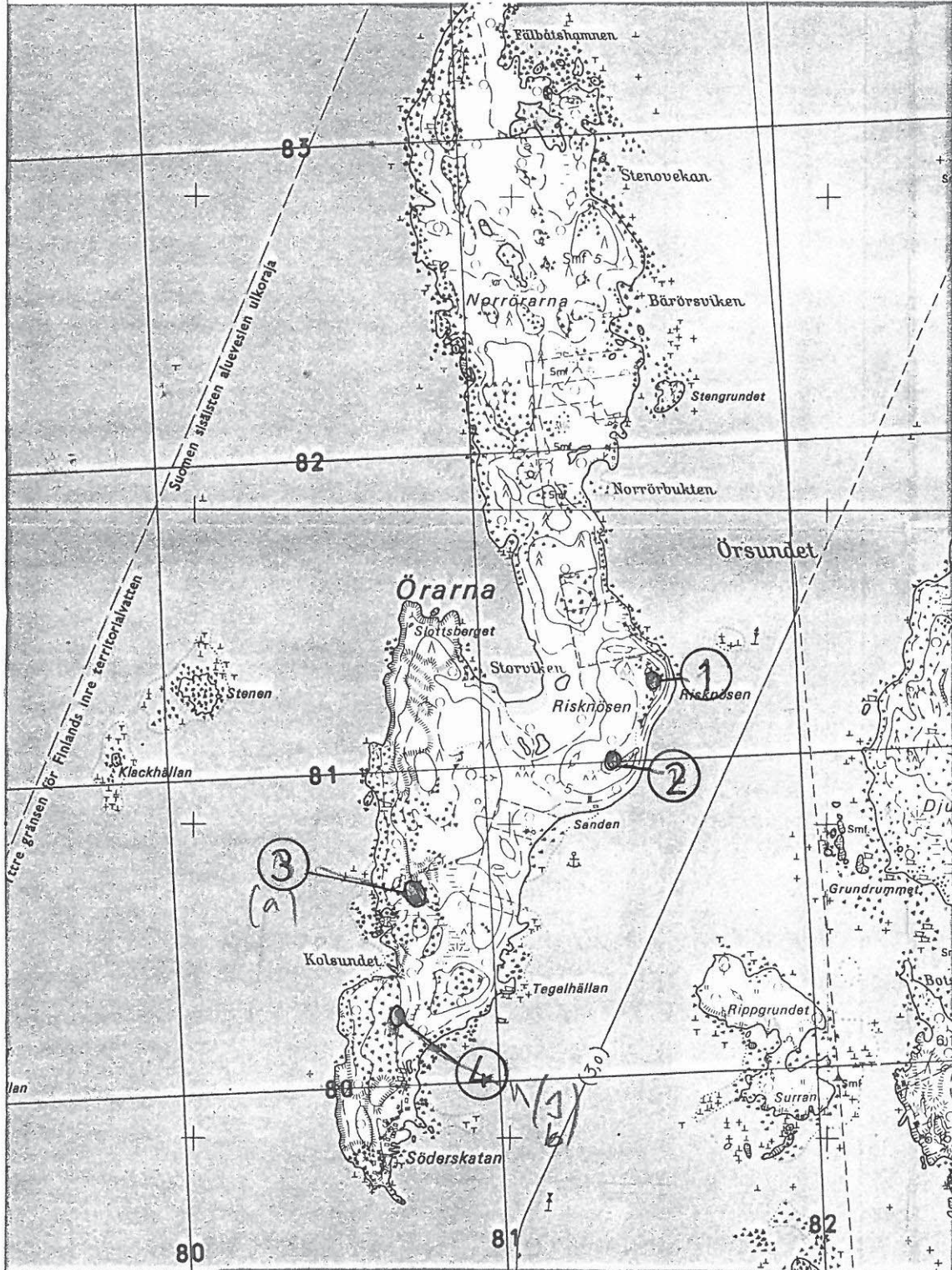
Sijainti: Luodon kirkosta linnuntietä n. 11,9 km länteen Öuranin saaren eteläosan keskellä, runsas 100 m nykyisestä merenrannasta

Kuvaus: Öuranin saaren eteläkärjen poikki etelästä pohjoiseen kulkevan matalamman maastokohdan länsireunassa on suunnilleen saaren keskikohdalla ainakin 5 kpl. suunnilleen suorakulmaisia kiveyksiä, ilmeisesti asunonpohjia sekä veneenvetopaikaksi tulkittu kiveys. Käyttöaikana asuinpaikan itäpuolisen suon paikalla on ilmeisesti ollut nykyisen saaren eteläkärjen muusta saaresta erottava salmi. Maastolliset olosuhteet huomioon ottaen muinaisjäännöksen ikä on vähintään 200-300 vuotta.

Kartta s. 10

ÖURAN/ÖREN/ÖRARNA 1-4

ote peruskartasta 2322 04+01 KAC-
KURSFJÄRDEN (Hki 1986)

MjR 440 016001

5. SKRÄKMÅSGRUNDEN

Kiviröykkiö, hylkeenpyyntisuoja II

Kylä: Larsmo

Tila: yhteismaa

Pk 2322 05 KALLBERGGLOPPET (1986)

Koordinaatit: x=7083 96, y=2436 96, z=4-7 m mpy.

Löydöt: -

Aikaisemmat löydöt: -

Tutkimukset: K. Katiskoski (tark. 1992)

Viite: Alvar Finnäs: Sälksjul i Larsmo skärgård. 1989, n:o 8

Ajoitus: hist. (uusi) aika

Vesistö: Perämeri, Kallberggloppet

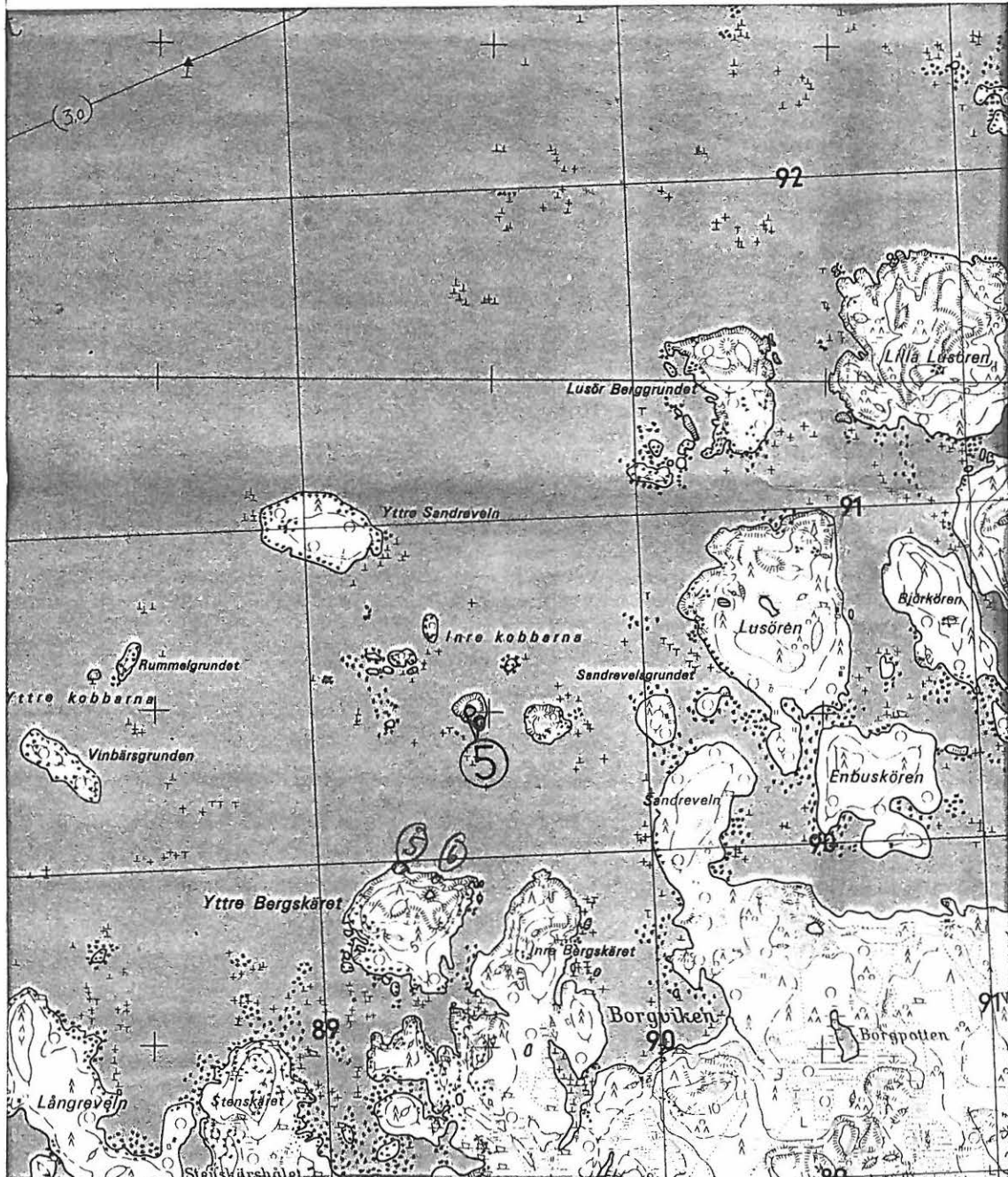
Sijainti: Luodon kirkolta linnuntietä n. 11,7 km NNW Eugmon Norra ön Inre Bergskäretin pohjoispuolella olevassa Skräkårsgrundens saari- ja luotoryhmässä

Kuvaus: Skräkårsgrundens-nimisessä saari- ja luotoryhmän (Inre Kobarna) toiseksi suurimman saaren eteläkärjessä sijaitsee yksi Finnäsän ja Sandströmin luetteloiduista hylkeenpyyntisuoista, n:o 8. Paikka tarkastettiin 27.5. 1992 Bo Sandströmin ja kotiseutuyhdistyksen puheenjohtajan Gösta Karlssonin opastuksella. Se on erikoisista, enimmäkseen isommista kivistä ladottu vallimainen rakennelma kallion ja kiintonaisten maakivien väliin, jolloin ampumasuunta on ollut pienelle merenlahdelle etelään. Nykyisestä vesirajasta suoja on n. 15 m ja arviolta 4 m vedenpinnan yläpuolella. Suojusvalli oli tarkastushetkellä osittain laonnut. Tästä ehkä n. 30 m NW saaren kallioisella laella sijaitsee niin ikään erikokoisista kivistä koottu röykkiö, halkaisijaltaan n. 4 m ja 1 m korkea. Röykkiö on kalliopohjalla, arviolta n. 5-7 m merenpinnasta. Sen funktio on epäselvä. Mahdollisesti se on yksinkertaisesti toiminut merimerkkinä ja historialliseen (uuteen) aikaan ajoittuva. Lännen puolella lähimmällä matalalla luodolla sijaitsee Finnäsän ja Sandströmin luettelon mukaan toinen hylkeenpyyntisuoja (n:o 7) ja SSW Yttre Bergskäretin pohjoiseen viettävällä kalliolla kaksi samanlaista (n:ot 5-6), joista viimeksi mainituilla myös käytiin tarkastusmatkalla keväällä 1992.

Kartta s. 12

5. SKRÄKMÅSGRUNDEN

ote peruskartasta 2322 05
KALLBERGGLOPPET (1972)

13
 LARSMO / LUOTO INV./TARK. 1992
 5. SKRÄKMÄSKRUNDEN

90424

f 90424
 5. SKRÄKMÄSKRUNDEN, hylkeenpyyntisuoja
 etualalla, oikuisi lauhut oik. kuisen
 hylkeenpyyntisuoja kartoittanut Bo
 Sandström, kuv. kohti etelää

f 90423
 5. SKRÄKMÄSKRUNDEN rökstads saaren
 huopulla kallioilla, o. n. Ym.
 kuv. kohti etelä oik. kohti saarekylä.
 puh. -1967. bosta Karlsson ja Bo
 Sandström.

S Ä L S K J U L i L A R S M O S K Ä R G Å R D

Alvar Finnäs

Sälskjul i Larsmo skärgård
(vaktställen vid sälsskytte)

Under åren 1986 - 1988 har Bo Sandström, bosatt i Eugmo, gjort en undersökning om förekomsten av sälsskjul i Larsmo skärgård.

Ett 30-tal sälsskjul har han prickat in på kartan samt fotograferat de flesta. En del är väl bevarade i ursprungligt skick. Det märkliga är att alla ligger i skärgården norr om Eugmo by. Det sydligaste på Byrkholmen utanför Krok båthamn. Holmen hette tidigare Björkholmen och tillhör nu Grägg hemman, Forsby. Pedersöre. Närmare Krok hamn fanns ett skjul vid Djupviken.

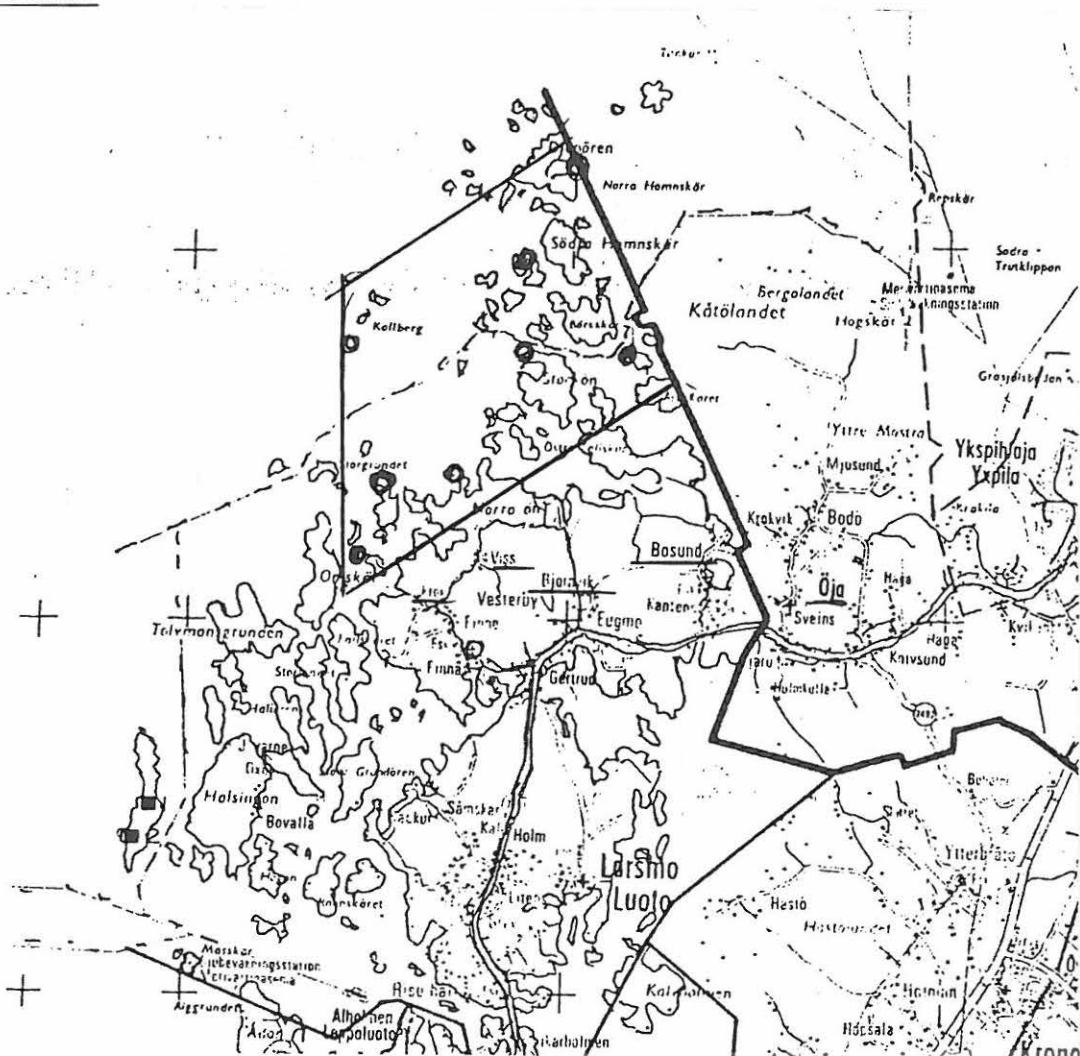
Längst i nordost ligger ett på Rågrundet vid Öja byarån. Inom Öja skärgård har inga sälsskjul påträffats.

Bo Sandström tror, att det sälsskjul som finns på nordvästra udden av Hålörarna är mycket gammalt. Det ligger en bra bit från strandlinjen och 8 - 10 meter över vattennivån.

De övriga skjulen ligger endast några meter från stranden och endast 3 - 4 meter över vattennivån.

Det var naturligt, att man lagade skjulen så nära strandlinjen som möjligt för att minska på skjutavståndet. Enligt John Viss kunde man inte skjuta på längre avstånd än 60-70 steg med den tidens lodbössor.

Karta över Larsmo

Inom det inrutade fältet på kartan (se sid 1) finns de sälskjul Bo Sandström undersökt och fotograferat. Han har intervjuat personer, bosatta i Eugmo by. Alla dessa har berättat, att skjulen använts enbart vid vaktsskytte på säl. Det är då fråga om vikarsälen. John Viss påstår, att man nån gång också skjutit gråsäl från dessa vaktställen.

Sälskjulens form

Skjulen var lagade av stenar, som det finns rikligt av på holmar-nas och kobbar-nas mot nordväst liggande uddar, lämningar efter is-tidens arbete.

Man radade stenarna halvcirkelformigt med öppning mot land och en skjutglugg mot sjösidan. Understa stenen i gluggen kunde ibland vara urmejslad, passande för bösstocken.

Man hade en stockända eller en sten att sitta på, när man kanske i timmar fick vänta på bytet.

Sälskjul på Fåfångskäret

Foto A. Finnäs 13.07.1989.

Sälskjulens ålder är svår att bestämma genom de intervjuer som gjorts av nu levande personer.

Men som vi sett, ligger skjulen i allmänhet endast 3-4 meter över nuvarande normal-vatten nivå. Om vi räknar med en landhöjning på en meter på 100 år, så drar jag den slutatsen, att de flesta är ca 100-150 år gamla, några ännu yngre. Kanska från början av 1900-

talet.

Mynningsladdare eller lodbössor man använde vid detta slags vakt-skytte är alla, jag sett, försedda med slaglås. Till dessa lås användes tändhattar (knallar). Tändhattar kom i bruk i början av 1800-talet (1815). Det är osäkert, om man kunde använda lodbössor med flintlås vid detta vaktskytte på säl. Vikarsälen är mycke vak-sam.

Troligen fanns den mest imponerande lodbössan hos Langmattas på Viss. Pipan är massiv, ett blankt stålrör. Längden av hela bössan är 157 cm, pipans längd 125 cm, åttkantigt med en yttre diameter av 3.5 cm, kalibern är 16 mm, inuti eldröret 8 st räträfflor. Bössans vikt 10.6 kg.

Kolvarna på sälbössorna är trekantiga och nedåtböjda. Urtag i kolven finns för de runda blykulorna.

Tre andra sälbössor fanns på 8,5 kg, 5,5 kg och 5 kg, i ovannämnda gård på Viss.

Sälsskyttar som bedrev vaktskytte, bodde förutom i Viss, även i Näs, Björnvik och Bosund, även på Krok. Här ges namn på sälsskyttar: Bosund Björklöv, Johan (Funkös Juck) f.28.8.1874, d.19.6.1932, Björklöv, Viktor f.23.1.1868, d.26.11.1933, Nyberg, Herman f.14.5.1901, d.12.2.1974, Sundström, Fridolf (Breivik Fridolf) f.11.1.1877 d.12.2.1974 (97 år), Sundvik, Leander (Ullas Leander) f.21.11.1851, d.17.10.1924.

Näs, Gädde Emil (Mästas Emil) f.25.11.1879, d.1.1.1951.

Fränsvikvägen, Sarell, Anders Eriksson f.13.3.1827, d.1889.

Hans lodbössa finns kvar. Den böjda kolven är utsirad med blomster-slingor, kaliber 18 mm, vikt ca 7 kg.

Björnvik, Fagerholm, Henrik Andersson, (Strand-Heik) f.22.9.1844

Viss, Haga, Viktor (Haga papp) f.9.5.1861, d.4.11.1944,

Viss, Alexander (Visis Sander), f.7.2.1897, d.30.5.1976,

Viss, Anders (Bjerggubbe) f.19.9.1864, d.6.10.1937,

Viss, Axel, f.23.2.1892, utfl. till Gamlakarleby 8.10.1921,

Viss, Johannes, Alexanders far, f.3.4.1867, d.18.2.1945,

Viss, Johannes (Langmattas) f.6.1.1888, d.18.6.1940,

Ännu kan nämnas Matts Eriksson från Sonamo torp, gift med Anna Johansdr. Krok. Bodde i en liten stuga vid Krok fiskehamn. Han var född 26.6.1840, d.10.4.1894.

Om honom berättas, att han vid öppet vatten låg i sälskjulet vid Djupviken utanför Krok hela dagarna och vaktade på säl. Kom han någon gång hem med en skjuten säl, utbrast Anna: "Var ska man nu dra kossi!" (kors)

Minnesskyltar har nu Bo Sandström låtit laga av rostfritt material. Dessa skall borraras fast i graniten vid 5 sälskjul, räknat från söder: Byrkholmen, Fränsvikholmen, Stockösund, Fåfångskär och Hålorarna. Texten på skyltarna: Fornminne, sälskjul. Kultur- och hembygdsnämnden.

Den 13 juli 1989 for undertecknad jämte Bo Sandström för att sätta upp skyltarna. Med var även nu Holger Häggman. Båda gamla säljägare, som ett flertal gånger om vårarna legat ute i vårisen på säljakt.

Holger Häggman hade med sig i båten kompressor och borrar. Vi drog slangarna i land och Bo Sandström borrade snabbt hål, där skyltfästet cementerades fast.

Första anhalten var Byrkholmen.

Från vänster Holger Häggman och Bo Sandström. Sälskjulet till höger, väl bevarat.

Fränsvikholmen

Sälskjulet ligger på sjökaptens Alf Karlssons villatomt. Här kontrollerar han arbetet, som Bo Sandström och Holger Häggman gör. Till höger svärsonen ing. Pejk Eriksson.

Det här minnesmärket har alla förutsättningar att bli skyddat och bevarat genom sjökaptensens välvilliga inställning till denna åtgärd, som här görs. Tidigare hade han inte haft en aning om, vad stenanhopningen använts till. Karlsson är ålänning.

Detta sälskjul har använts bl.a. av Mästas Emil, Emil Gädda(f.25.11.1879,d.1.1.1951). En annan som låg här och vaktade på säl var Strand Heik, Henrik Andersson Fagerholm(f.22.9.1844.)

Konrad Liljekvist, f.18.6.1903, berättar om, när Strand Heik en morron kom roende till Fränsvik hamnen, hur han ropade på långt håll till gubbarna på stranden: " Ha ni hört, tå e junga från landi och tran rak på vattni?"

Strand Heik kom då från Fränsvikholmen med en säl liggande på båtbottnen.

Stockösund

Här ligger tre sälskjul nära varandra. Det här är bäst bevarat. Bo Sandström borrar hål i berget, där skylten ska stå. (Foto A.Finnäs 1989)

Om förekomsten av vikarsäl i skärgården får vi en föreställning om av Konrad Liljekvists berättelse. På hösten 1916 var han med på en båtfärd till Stockö. Det var inte alls ovanligt, att någon säl stack upp huvudet vid båtanten och försvann igen. Man såg ibland, hur uttrar sprang på bergknallarna och lekte. Det var en levande och fridfull skärgård den tiden, säger han.

De övernattade i Käckas stuga på Stockön. Där logerade även två säljägare Emil Gädda från Näs och Axel Viss från Langmattas på Viss. De hade legat på vakt i sälskjul. Emil i Stockögluggen på Pytangrundet, Axel på Fränsvikholmen.

Axel Viss hade skjutit 8 sälar. Emil Gädda 3 st. På kvällen kokade man soppa av köttet från en mindre säl. Enligt Konrad smakade soppan bra.

Kommentarer av intervjuobjekten.

Martin Sjöström.f.17.11.1906,Bosund. Han kommer ej ihåg att skjulen sku ha använts under 1900-talet. Har ej hört, att skjulen sku ha använts vid sjöfågeljakt.

Arne Brännbacka.f.28.12.1916,Bosund. Säljägarna rodde ut före ljusningen på morgonen till sälskjulen. Hade ej hört, att skjulen sku

ha använts på kvällen.

Man sköt även sjöfågel, ex. svärtor, från skjulen. Men de var avsedda för sälskytte.

Olof Sundström, f. 29.7.1928, Bosund. Sälskytte vid skjul försiggick ända in på 1930-talet. Själv har han skjutit säl i sin ungdom på höstarna inne i skärgården, men har ej suttit i sälskjul.

John Viss, f. 1931, Viss. Han säger, att skjulen användes även på kvällarna, men huvudsakligen på mornarna, då sälen sökte sej ut till havs.

Man hade båt och dragg invid sälskjulet. Om sälen sjönk efter det dödande skottet, togs den upp med dragg. På hösten är sälen så fet, att den flyter efter träffen.

Fåfångsskåret Foto A. Finnäs 1989.

Här står Bo Sandström vid sälskjulet på Fåfångsskåret.

Bo Sandström har här gjort ett värdefullt arbete för att bevara minnet på ett synligt sätt av våra förfäders kamp för sitt livsuppehälle.

Det synes, som om vaktskytte från sälskjul varit ett allmänt förekommande jaktsätt på säl i Eugmo by.

Till slut. Måtte alla, som har sin väg förbi och av nyfikenhet gör strandhugg, har aktning för de uppsatta skyltarna och låter dem vara i befintligt skick.

Larsmo den 13 juli 1989

Bo Sandström

Arnar Finnäs